

Invändigt på östra väggen i smygen till långhusportalen finns dessutom 1,40 m ovanför översta trappstenen några 4 cm höga repor i putsen, vilka påminner om runor utan att dock kunna karakteriseras som avsiktliga sådana.

140. Halla kyrka

Pl. 2

Litteratur: E. Svärdström, Runfynd 1970 (i Fornvännen 1971), s. 202.

En runinskrift tecknad med rödkrita upptäcktes 1970 på den norra korväggen. Inskriften, som torde ha kommit i dagen i samband med framtagandet av de senmedeltida målningarna 1965, befinner sig ett par decimeter Ö om dörromfattningen till sakristian, 1,5 m ovanför golvet. Runornas höjd är 5 cm.

Inskrift:

... **um tolf mark**

5

»... om tolv mark.»

Till läsningen: Före 1 **u** finns svaga spår av ännu några runor, som emellertid icke kan bestämmas. Utrymmet (27 cm) framför **um** medger ytterligare ett 15-tal runor i raden. Efter 9 **k** finns nu inga som helst spår av text och har troligen aldrig funnits.

Ordet *mark* avser antingen vikt eller värde. Här är det förmodligen värdeenheten. Det är beklagligt att inskriftens början har gått förlorad och därmed uppgift om arten av det värderade, sannolikt en donation eller annan insats för kyrkan.

Korets och sakristians tillkomst vid mitten av 1300-talet är terminus postquem för runinskriften, som dock sannolikt är betydligt yngre. Ritningar med rödkrita är mindre beständiga än ristningar.

Några decimeter ovanför runtexten skönjes andra svaga rödkritespår, dock icke runor, möjligen bokstäver.

141. Unsarve, Halla sn. Nu i Gotlands Fornsal

Pl. 3

Litteratur: F28, W7. O. v. Friesen, Anteckningar 1922 (UUB), s. 59; S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine 1 (1941), s. 59, 89, 2 (1942), s. 67, Forngutniska altaren (i K. Hum. Vet.-Samf. Uppsala Årsbok 1960–1962, tr. 1964), s. 76, 83.

Äldre avbildningar: O. Sörling, teckning återgiven i Lindqvist a. a. 2, fig. 401; S. Lindqvist foto 1920 (ATA), ds a. a. 1, fig. 173; J. W. Hamner, 2 foton 1922 (UUB; det ena utan, det andra med O. v. Friesens målning, av det senare en kopia i ATA); H. Faith-Ell foto 1933 (ATA); I. Anderson foto 1954 (E. Wesséns målning, ATA).

Runstensfragment, förvarat i Gotlands Fornsal, inv.nr Dep. C 399.

Fragmentet har tillhört Visby högre allmänna läroverks samlingar. »Från Dalhem» lyder proveniens i inventariet. Sune Lindqvist (Gotlands Bildsteine) registrerar det under rubriken »Halla, Unsarve» och ger följande fynduppgift: »in den siebziger Jahren des 19. Jahrhunderts vom dem Bauern P. A. Hellgren bei Urbarmachung in der Wiese Krämpar, die früher zu Granskogs in Dalhem gehörte, gefunden».

Lindqvist uppger inte källan. Unsarve och Granskogs är granngårdar på ömse sidor om sockengränsen mellan Halla och Dalhem. Ängen ifråga, på äldre kartor »Krämpängen», »Krämpen», »Krämpan», är belägen 500 m N om Unsarve, V om landsvägen Dalhem–Kräklingbo. Benämningen Krämpar är nu inte levande i bygden, men en äldre man i Granskogs minns att den brukades i hans ungdom på några jordar av sämre slag med det angivna läget.

Runinskriften har tidigare granskats av O. v. Friesen 1922 och av E. Wessén 1944.

Gulgrå kalksten. Fragmentet utgör toppen av en liten sten, som enligt Lindqvist har tillhört en kista för deposition av offergåvor. Framsidan har runristad bård utefter kanten och i fältet innanför denna rester av ett ristat fyrfotadjur i runstensstil. Baksidan är släthuggen. Fragmentets höjd är 34 cm, nuvarande största bredd 40 cm (den ursprungliga bredden ca 50 cm), tjocklek 9–12 cm. Runornas höjd 5 cm.

Inskrift:

... **likmuntar** : **i slitaka** - - ...

5 10 15

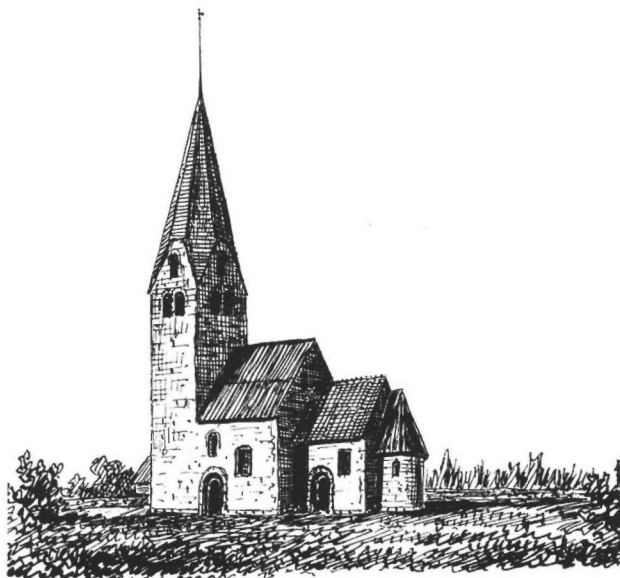
»... Likmunds i Slitegårds ...»

Till läsningen: Runorna **a**, **n** och **t** har dubbelsidiga bistavar. Av r. 1, som av textsammanhanget att döma har varit **l**, återstår bara yttersta toppen och bistaven. I 7 **t** är högra bistaven så när som på spetsen borta; runan är icke stungen. Efter 10 **i** finns trots stort utrymme nu inga spår av skiljetecken. R. 18 liknar en **u**-runa; ristaren torde dock ha avsett **r**. Av r. 19 återstår endast en del (mitten) av huvudstaven; runan torde ha varit **p**.

O. v. Friesens och E. Wesséns läsningar överensstämmer med ovanstående. Båda translittererar 18 **u**, den sistnämnde har skiljetecken efter 10 **i**.

Inskriftens första ord är gen. av det sällsynta mansnamnet *Lik(n)mundr*, känt endast från Gotland. Det finns runskrivet även på gravstenen G 198 i Tofta kyrka, i övrigt inga medeltida belägg (SMP-saml.). Det finns dock som gårdsnamn, Likmunds, i Gerums sn. Runföljden 11–19 är rester av dativformen av ortnamnet **Slitagarðar*, Slitegårds i Dalhems sn, en knapp km NV om Granskogs och lika långt NO om Unsarve.

Stenen tillhör en typ som S. Lindqvist daterar till 1000-talet.

Ganthems kyrka

Kyrkans äldsta del, koret, är från 1100-talets senare hälft. Vid mitten av 1200-talet var kyrkbygget i övrigt, långhuset och tornet, fullföljt. I Sveriges kyrkor, Gotland bd 4: 2 (1952), s. 230, nämnes att ristningar, varibland även runor, »skymta på flera ställen i den medeltida putsen» i ringkammaren, bland dem »runalfabetet i två rader» (G 142: a). 1970 noterades ytterligare sju putsristningar på väggarna i tornrummet (G 142: b–h), avtäckta i samband med kyrkorestaureringen 1967, liksom en i korportalens smyg (G 142: i). Sammanlagt nio putsinskrifter med runor är därmed kända i Ganthems kyrka.

142. Ganthems kyrka

Pl. 4, 5

Litteratur: F 67 b (G 142: a), W 100 (G 142: a); Kyrkorådsprotokoll 21.1.1946 (utdrag i ATA; G 142: a); Sveriges kyrkor, Gotland bd 4: 2 (1952), s. 230 (G 142: a); E. Olsson, Restaureringsrapport juli 1968 (ATA; G 142: a–d, i); E. Svärdröm, Runfynd 1970 (i Fornvännen 1971), s. 202 (G 142: b–e, g–i).

Äldre avbildning: Teckning i a. a. 1952 (G 142: a).

Av de nio runinskrifterna i torr puts i Ganthems kyrka iaktogs G 142: a första gången av O. v. Friesen 1922. De övriga (G 142: b–i) avtäcktes vid restaureringen 1967.

På tornkammarens södra vägg:

a. 1,46 m från sydöstra hörnet, 1,36 m över golvet. Runornas höjd 7–16 cm. E. Wessén fann 1944 ristningen överdragen med kalkslam, som dock avlägsnades 1946 genom kyrkorådets försorg. Inskriften är fördelad på två rader, i den översta r. 9–17, i den undre r. 1–8.